Riječ urednice

Poštovane čitateljice,
poštovani čitatelji,

u jesenskom izdanju časopisa predstavljamo vam sedam tekstova i čak četiri prikaza knjiga. Zahvaljujemo se autorima što su za prezentaciju svojih rezultata istraživanja odabrali *Političku misao*, a čitateljima na vjernom praćenju. Želimo vas ohrabriti da nam i dalje šaljete tekstove, komentare, prikaze, ali i da raspravljate o objavljenim radovima, dijelite ih i propitujete. Pred vama je broj tri na hrvatskom jeziku, a do kraja godine predstoji nam još objaviti jedan broj na engleskom jeziku.

Tekst Nikole Cerovca "'Umijeće da se nama ne upravlja toliko mnogo': autonomija i kritika u Foucaultovoj političkoj filozofiji" obrađuje *dva lica* Foucaultove misli. Foucault naglašava važnost kritičkog promišljanja društva, odnosa moći i načina na koje različiti autoriteti utječu na oblikovanje pojedinca. Polazeći od Kantove filozofije, kritiku shvaća kao mogućnost preispitivanja postojećih pravila, istina i oblika upravljanja, odnosno kao nastojanje da se pojedincem ne upravlja više nego što je potrebno. Takav pristup povezuje s autonomijom, koja se ostvaruje kroz stalno propitivanje društvenih normi i vlastitog položaja unutar njih. Međutim, Foucaultova koncepcija slobode prvenstveno se odnosi na mogućnost pojedinca da se odupre različitim oblicima podčinjavanja, zbog čega ostaje otvoreno pitanje kako na toj osnovi izgraditi zajedničke vrijednosti i oblike kolektivnog djelovanja. Iako njegove analize pružaju važne alate za razumijevanje načina na koje moć oblikuje društvene odnose i ljudsku subjektivnost, njihovo je ograničenje u tome što ne nude dovoljno jasnu osnovu za stvaranje šire društvene alternative. Stoga je središnja ideja teksta da kritičko propitivanje moći predstavlja važan uvjet individualne slobode, ali samo po sebi nije dovoljno za oblikovanje zajedničkog političkog djelovanja.

Autori drugog teksta, Marija Brajdić Vuković, Magda Profaca i Pavel Gregorić, predstavljaju rezultate istraživanja kojima su utvrdili da je etika u hrvatskoj aka-

demskoj zajednici formalno uređena, ali nedovoljno uključena u svakodnevni znanstveni rad. Analiza dvaju anketnih istraživanja iz 2024. godine, koja su obuhvatila ukupno 2.011 znanstvenika, pokazala je da više od polovice ispitanika nije dovoljno upoznato s radom etičkih tijela, a samo trećina onih koji su s njihovim radom upoznati smatra da ona u dovoljnoj mjeri odgovaraju potrebama reguliranja etičkih pitanja. Istraživanje je također pokazalo da znanstvenici etičku odgovornost uglavnom doživljavaju kao osobnu, dok se utjecaj institucija i znanstvenih disciplina na etičko ponašanje slabo prepoznaje. Među češćim problemima istaknuti su neodgovorno mentoriranje, nepravilno dodjeljivanje autorstva, iskorištavanje rada podređenih te pritisci povezani s objavljivanjem i vrednovanjem znanstvenog rada, dok su ozbiljne povrede poput plagiranja i falsificiranja podataka rjeđe prijavljivane kao učestale. Autori su zaključili da postojeći etički sustav ponajprije služi formalnom reguliranju i sankcioniranju težih povreda, ali ne pruža dovoljno podrške u rješavanju svakodnevnih etičkih dilema. Taj su obrazac nazvali "etičkim formalizmom" te istaknuli potrebu za snažnijom institucionalnom podrškom, češćim raspravama o etici i razvojem zajedničke odgovornosti unutar akademske zajednice.

Marko Grdešić u radu "Ekosocijalizam u tri jednostavne teze" iznosi tri glavna zaključka kojima objašnjava zašto smatra da je ekosocijalizam prikladan odgovor na klimatsku krizu i društvene nejednakosti. Autor ističe da ekosocijalizam nudi poželjniju viziju društva jer, umjesto neograničenog ekonomskog rasta i pretjerane potrošnje, naglašava kvalitetu života, solidarnost, pravedniju raspodjelu bogatstva, veću demokraciju, socijalnu sigurnost i poštovanje prirodnih granica. Drugo, pokazuje da su klimatska kriza i društvena nejednakost međusobno povezane, pri čemu najbogatiji pojedinci i skupine stvaraju nerazmjerno velik udio ugljičnih emisija i troše znatno više energije i prirodnih resursa. Zbog toga smatra da se klimatske mjere moraju povezati s pravednijom raspodjelom ekonomskih resursa i političke moći kako se teret promjena ne bi prebacivao na siromašnije stanovništvo. Treće, autor zaključuje da privatni kapital nije dostatan za dovoljno brzu energetsku tranziciju jer se ulaganja prvenstveno vode profitom, a prelazak na obnovljive izvore zahtijeva velike investicije i šire promjene u proizvodnji, prometu, poljoprivredi i potrošnji. Kao primjer mogućnosti bržeg razvoja obnovljivih izvora navodi kineska iskustva s opsežnim državnim ulaganjima, premda upozorava i na njihove ekološke nedostatke. Grdešić stoga zagovara aktivniju ulogu javnog sektora, smanjenje prekomjerne potrošnje energije i materijala te odmak od ideje neprekidnog ekonomskog rasta.

Hrvoje Špehar u tekstu "Politička nada između utopije i političke eshatologije" otvara pitanje političke nade i mogućnosti njezina ostvarenja. Špehar političku nadu dijeli na temelju dvaju kriterija: nudi li nada jasno određen i pozitivan cilj ili se temelji na kritici postojećeg stanja te sadrži li određenu rezervu zbog koje se ni-

jedan povijesni poredak ne može smatrati konačnim ostvarenjem nade. Na temelju tih kriterija razlikuju se tri oblika nade: utopijsko-teleološka, kritičko-utopijska i prakseološko-emancipacijska. Posebnu pozornost posvećuje teologiji nade Jürgena Moltmanna i Johanna Baptista Metza, uz koju se razmatra i politička misao Giorgia Agambena. Rad pokazuje kako svaki od tih autora nadu povezuje s različitim vremenskim dimenzijama: Moltmann s budućnošću, Metz s prošlošću, a Agamben sa sadašnjošću. Njihovi pristupi zajedno čine okvir za razumijevanje političke nade. Oni zadržavaju usmjerenost prema nečemu novom i boljem, ali istodobno upozoravaju da se nijedno postojeće ili buduće stanje ne može smatrati konačnim ostvarenjem nade. Takav pristup otvara mogućnost razvoja nade koja se temelji na djelovanju i oslobođenju, ali ujedno postavlja i određene granice njezinu ostvarenju.

Ivan Tranfić istražuje rodnu ideologiju i u tekstu analizira intervjue s akterima kršćanske desnice u Hrvatskoj. Članak istražuje kako spomenuti akteri shvaćaju i koriste pojam "rodne ideologije" kako bi potaknuli političko djelovanje i okupili svoje pristaše. Oslanjajući se na političku sociologiju društvenih pokreta i interpretativnu političku znanost, rad proučava što taj pojam znači samim akterima te koju ulogu ima u oblikovanju njihova načina razmišljanja i političkog djelovanja. Analiza prikupljenih podataka pokazuje da je "rodna ideologija" širok pojam koji se može koristiti u različitim kontekstima i povezivati različite teme, poput rodne ravnopravnosti, reproduktivnih prava, politika vezanih uz LGBTIQ+ osobe i seksualnog odgoja. Pritom se njegovom upotrebom često izražavaju i neizravni oblici homofobije i transfobije. Glavni je zaključak istraživanja da značenje pojma "rodne ideologije" ovisi o položaju pojedinih aktera unutar pokreta. Dok vodeći predstavnici pokreta taj pojam prikazuju kao zaokružen skup ideja i objašnjenja, članovi i aktivisti koji djeluju na terenu shvaćaju ga šire, kao pojam povezan s njihovim svakodnevnim iskustvima i snažnim emocijama. Upravo ta razlika omogućuje pokretu da zadrži zajednički ideološki okvir, a istodobno privuče i okupi velik broj ljudi.

Krešimir Margaletić pokazuje kako su mirovni sporazumi više od alata za završetak sukoba. U politološkim istraživanjima i sigurnosnim studijama mirovni se sporazumi najčešće proučavaju kao sredstva za završetak oružanih sukoba ili kao početak političkih promjena. Međutim, njihova dugoročna uloga u oblikovanju nacionalne sigurnosti država nakon sukoba rijetko se istražuje kao zaseban teorijski problem. Postojeći pristupi sigurnost uglavnom promatraju kroz kontrolu nasilja, razoružanje i uspostavu stabilnosti, dok se utjecaj mirovnih sporazuma na pravila, norme i institucije često zanemaruje ili smatra manje važnim. Margaletić polazi od stajališta da mirovni sporazumi nisu samo privremeni politički dogovori kojima se završava sukob, nego i dokumenti koji određuju pravila i institucionalne temelje sigurnosnog poretka u državama nakon rata. Na toj osnovi razvija se normativno-institucionalni model sigurnosne održivosti mira, koji se temelji na tipologiji

mirovnih sporazuma utemeljenoj na autorovim empirijskim istraživanjima. Model obuhvaća tri osnovne strukturne dimenzije: vrstu rata, način na koji je mirovni sporazum oblikovan te način završetka sukoba. Njihov utjecaj na sigurnosni ishod ovisi o tome kako se sporazum provodi, koliko su institucije uspostavljene nakon sukoba funkcionalne te kakve okolnosti i dodatni čimbenici utječu na taj proces. Sigurnosni ishod pritom predstavlja završni rezultat, odnosno pokazatelj uspješnosti dugoročnog očuvanja mira.

Dagmar Radin i Lovre Klarin bave se razlozima zbog kojih zdravstvene politike u Hrvatskoj ne daju zadovoljavajuće rezultate u sprječavanju i smanjenju broja novih slučajeva kardiovaskularnih bolesti, koje su vodeći uzrok smrti u zemlji. Istraživanje obuhvaća tematsku analizu strateških i zakonskih dokumenata iz razdoblja od 2012. do 2025. godine te polustrukturirane intervjue s osobama koje sudjeluju u oblikovanju zdravstvenih politika. Rezultati istraživanja pokazuju da su glavni problemi u provedbi preventivnih politika nedovoljna politička potpora, manjak financijskih i institucionalnih resursa, slaba suradnja unutar zdravstvenog sustava i između različitih sektora te nedostatak redovitog praćenja i procjene rezultata postojećih mjera. Posebno se ističe razlika između ciljeva koji su navedeni u službenim strategijama i njihove stvarne provedbe na terenu. Zbog toga su preventivne aktivnosti često nepovezane, nedovoljno učinkovite i teško održive na duži rok. Nadalje, autori navode kako je radi prevencije kardiovaskularnih bolesti potrebno ojačati kapacitete djelatnika koji provode mjere u praksi, unaprijediti komunikaciju i suradnju između različitih razina vlasti te uspostaviti trajniju suradnju između različitih sektora. Važno je i razviti sustavne mehanizme za praćenje i procjenu uspješnosti provedenih mjera. Prema autorima, cjelovit i bolje koordiniran pristup dugoročno vodi prema smanjenju smrtnosti od kardiovaskularnih bolesti i poboljšanju zdravstvenih rezultata u Hrvatskoj, približavajući ih onima u razvijenijim europskim zemljama.

Nadamo se da će vas tekstovi u ovom broju potaknuti na nova razmišljanja, inspirirati i pružiti vam poneki novi pogled na teme koje nas povezuju. Želimo vam ugodno čitanje i veselimo se što i ovim brojem dijelimo s vama prostor za razmjenu ideja.

prof.dr.sc. Marta Zorko

Zagreb, 15. listopada 2026. godine